

Bent u hier geboren?

In het café op Hoogemeeden. Café Schut, dat waren mijn ouders. Ik heet Elisabeth Hendrika Schut. Ik ben geboren en getogen Aduarder. Mijn moeder ook. Zij was een dochter van schilder Poppema. Mijn oma en opa woonden in het huis waar nu de vrouw van wijlen Arend Kazemier woont. Mijn opa was daar huisschilder en mijn moeder is geboren in dat huis. Mijn moeder is nog naar school gegaan in de oude abdijkerk. De school was in het voorstuk en de meester woonde er op zolder. M'n moeder was 6 jaar toen er een aparte school gebouwd werd op de plaats waar nu de Spar staat. Dat is wel 115 jaar geleden. Toen is mijn moeder met mijn vader getrouwd en zijn ze in het café gaan wonen. Daar heb ik gewoond, daar heb ik mijn jeugd doorgebracht. Mijn vader is alleen zes jaar uit het café geweest om gezondheidsredenen. We hebben toen drie jaar in de stad gewoond. Hij verhuurde daar woningen. Tijdens de eerste wereldoorlog hebben we drie jaar in de hervormde pastorie gewoond, want daar hadden ze geen dominee. Mijn opa _ Hero Poppema _ die was kerkvoogd, en hij zei, kom maar in de pastorie wonen, dan heb je eten volop, want er was zo'n verschrikkelijk grote tuin bij. Die tuin grensde bijna aan wat nu de Bloemstraat is. Waar nu de bejaardenhuisjes staan, was toen pastorietaan. Die drie jaren in de pastorie, waren de drie mooiste jaren van mijn jeugd. Prachtig huis met een tuin en een appelhof. Het was in de oorlog 1914_1918 en we zijn er in 1918 in gekomen en achterin de pastorie was een schuurtje, waar we een geit hadden en varkens, kippen en konijnen en zoiets meer. En opa had koeien, dus kregen we melk. Maar het was een ellendige tijd. Op 11 november 1918 was het wapenstilstand, ons land was niet in oorlog, maar we hadden het veel slechter in het noorden, dan in 40_45. We dronken thee van noteblederen. We hadden een hele grote noteboom naast het huis en als ik uit school kwam, rook ik de thee en was ik misselijk, want dat lustte ik niet. Toen de mobilisatie was afgelopen kregen we het langzaam beter.

In 1921 zijn we weer naar het café gegaan entoen waren wij allemaal groot, want ik had nog een zuster die drie jaar ouder was dan ik. Omdat grootmoeder en grootvader hier woonden was je altijd in Aduard; je kende het dorp van haver tot gort. Later zijn wij getrouwd en in het café gekomen. Ik ben er altijd gebleven, tot 1959, toen hebben we het café verkocht. Mijn vader en moeder hebben toen eerst aan de Heereweg gewoond, in het huis waar nu Matthijsen woont geloof ik, maar dat lag hun niet zo goed en toen hebben ze dat huis gekocht waar later George Abbring woonde, dat grote witte huis. Dat huis heeft m'n vader helemaal opgeknapt. Het was finaal verwaarloosd toen ze het gekocht hebben. Voor 3000 gulden. De grootouders van Jan Wierenga zijn vrouw, Corrie, hebben het gebouwd. Naast de deur moet nog een steen zitten met de datum erop. Dat is ongeveer tachtig jaar geleden.

Wanneer is de oude kroeg afgebroken? In 1940. Die moest toen weg omdat het fietspad achter de bomen langs kwam en daarom kon het huis niet staan blijven, anders kwam het fietspad bij de muur langs. Dat kon niet. Toen hebben we het met rijk afgehandeld, die hebben ons zoveel geld gegeven en toen zijn wij verhuisd. In 1939 is dat fietspad aangelegd en toen is die strenge winter er ingevallen, want we zouden in december verhuizen. Maar m'n man moest in 1940 onder dienst. In 1939 moest hij in mobilisatie en was ik alleen met de kinderen - we hadden drie kinderen - en konden we niet verhuizen. Het huis was wel klaar, maar door die hele strenge winter konden ze het parkeerterrein niet klaar krijgen en konden wij niet in het huis trekken. Tot april heeft het nieuwe café toen leeggestaan. In mei is toen de oorlog uitgebroken. We zijn 5 april verhuisd en 10 mei is de oorlog uitgebroken en toen was hij onder dienst. Op 25 mei is hij weer teruggekomen, zonder ongelukken gelukkig. Zodoende heb ik m'n hele leven in Aduard doorgebracht en alle mogelijke en onmogelijke dingen heb ik meegemaakt.

Neem alleen maar café Meier. Ik zat in het koor van meester Borema, het kinderkoor, en meester Borema had de muzikale leiding op school. Of je nou zingen kon of niet zingen kon, iedereen zat in het kinderkoor. Maar ik had zo'n zware stem, dat hij zei: 'Kind, ik wou dat jij een jongen was'. Tweede paasdag hadden we altijd uitvoering bij Meier en dan werd er altijd een operette opgevoerd: Sneeuwwitje of Repelsteeltje.... al die operettes heb ik meegemaakt als dwerg of als engeltje of wat dan ook. We deden allemaal mee. Meester Borema zorgde ervoor

dat we allemaal een rolletje kregen. En later, als je dan van school af was, had meester Borema een tussenkoor. Dus ik weer in het tussenkoor. We gingen allemaal heen, het was veel te gezellig, het was zaterdagavond. We waren van die wichter van 12 a 13 jaar en met die jongens erbij was dat heel gezellig. Toen hadden we met het kinderkoor ook altijd uitvoeringen met het tussenkoor en dan mochten wij als ouderen altijd een toneelstukje opvoeren. Nou, dat heb ik altijd graag mogen doen. Toen kwam je in het groot koor, het gemengd zangkoor van Meester Borema. Ik mocht zo graag toneelspelen en wou graag in de rederijderskamer Eloquentia. M'n ouders zeiden of het één of het ander. Ik kon niet zo goed zingen, dus ik in het toneel. Eloquentia was toen de rederijderskamer en de uitvoeringen waren altijd bij Meier. Je beleefde daar van alles en het kon allemaal. Het stond er op de kop soms en je kwam er om hals van de kou. Later hadden ze toneel in de doorrid zeg! Die deuren zijn er nog. Het toneel werd uitgebouwd in de doorrid, en hoe koud het wel niet was als die gordijnen open kwamen. Ze vielen meestal ook nog naar beneden, want ze hielden het niet, ze zaten met spelden vast. Er zaten grote scheuren in en dan moesten er veiligheidsspelden aan zodat ze het konden houden. Met een uitvoering gebeurde het altijd dat er één keer het gordijn niet open of dicht wou en dat het licht uitviel. Dat miste nooit, want de stoppen die sprongen. En er was altijd wel een leiding stuk. Wat we daar wel niet meegemaakt hebben, nou, en daar moet je jong voor wezen. Vreselijk gezellig hebben we het daar gehad. En die oude Meier kon het allemaal niks schelen. We moesten ons allemaal in één kamer omkleden en dat gaf ook allemaal niks. En toen met het kinderkoor kwamen er hele kisten met kleren van Mulder van het Zuiderdiep voor verkleedpartijen. Och kerel, wat een feest! Toen we groter waren moesten we allemaal geschminkt worden. Dat was leuk. Later was ik in eloquentia, maar in 40_45 zijn al die verenigingen zo'n beetje geliquideerd vanwege de oorlogshandelingen. Wij wilden niet meewerken met de Duitsers en toen mocht onze vereniging niet langer bestaan. Eloquentia is opgeheven en na de oorlog is een nieuwe vereniging opgericht bij ons op Hoogemeeden. Aduard en Den Horn zijn toen samengevoegd. In Den Horn zat rederijderskamer O.B.K. Deze twee verenigingen zijn opgeheven; we wilden niet meewerken, punt uit. Die twee verenigingen zijn toen bij ons opgericht, want de Den Horners wilden niet naar Aduard, en de Aduarders wilden niet naar Den Horn. Dus de gulden middenweg. Het heet nog altijd Egelantier Hoogemeeden. We hebben jaren uitvoeringen gehad op Hoogemeeden, maar het kon op het laatst niet meer. Het moest in twee keer, omdat het er niet groot genoeg was. We hadden het veel te druk en toen hebben we gevraagd of ze niet naar Meier wilden gaan. Maar de gewone zomervergaderingen hebben ze nog altijd daar, omdat het daar opgericht is. Ik ben daar ook nog lid van geweest, maar later niet meer. Wat was het toen gezellig. Bij Wiert Meier kon je van alles beleven;

Hoe was de indeling bij Meier? Helemaal achter de doorrid was de keuken, een grote keuken. Maar een aanrecht was er niet. Alles werd op tafel afgewassen en dan hadden ze hele grote korven op de grond staan en daar zat het vaatwerk in. Alle koffiepotten stonden op de grond. Ze hadden daar een hond lopen en die liep er maar steeds overheen. Zo'n dikke jachthond, een legerhond. Het kon allemaal bij Meier, overal mocht je spijkers in slaan. Wanneer is Meier gekomen? Er woonde vroeger een Brouwer, maar dat weet ik niet meer. Vroeger had Meier er rijtuigverhuur bij en boerderij en handel in stro en hooi. En Piet Hoven z'n vader was er stalknecht.

En dan was er nog café Steenhuizen, voorheen Schipper. Nieuman heeft er ook nog even gewoond. Nou, dat was ook al zo'n 'boureltje'. Heel vroeger woonde er een familie Schipper in. Dat waren drie vrijgezelle zusters met een moeder en een vrijgezelle broer en die hadden dat café daar en dat weet ik nog wel. Die zoon, Job, kreeg verkering met de huishoudster van oude Jan Bolt, de overgrootvader van Jaap Bolt en die woonde waar nu Van der Slacht woont. Jantje Smit was er huishoudster en die kreeg verkering met Job Schipper en dat mocht niet want het geld mocht de poort niet uit, dat moest bijelkaar in een potje blijven. Maar goed, ze zijn wel getrouwd en hebben hotel Schipper in Rolde gerund. En toen is Steenhuizen in dat café gekomen. Maar het was wel wat daar. Ze hadden boven een zaaltje waar feesten gehouden werden. Wat de zangvereniging betreft, werd de ene keer uitvoering gehouden bij Steenhuizen en de andere keer bij Meier. En dan moest je die trap op! Oude Steenhuizen kon die trap haast niet meer opkomen met een bretje. Beneden hadden ze de tapperij en dan

moest hij met een bret vol naar boven! Als we plattelandsvrouwen hadden mocht je ze wel helpen dat ze de zaak boven kregen. Plattelandsvrouwen hadden we ook om de beurt bij Meier en Steenhuizen.

Maar nou even over die snik, die Oosten. In het snikhuis woonden toen de gebroeders Oosta en die hadden een snik, een trekschuit en die snik lag altijd op het eind, aan het Kaakheem toe. Op de plaats waar nu De Raad woont, stond vroeger een huis. In dat huis woonde een Gradis Oost, een broer van die snikjongens. En dat huis is afgebroken. In mijn jeugd zat daar een bakkerij in en boerderij en er woonden twee vrijgezellen in, een broer en een zus. We liepen als kinderen altijd naar grootva en grootmoe en dan liep je langs de ramen van die bakkerij en kon je net zien dat ze lekker aan het bakken waren. Was er een winkel bij? Ja, ze verkochten ook! In de tijd dat wij in de pastorie woonden had ik een oom en tante in de stad wonen en dan gingen we een dag naar de stad met de snik, m'n zuster en ik. We stapten op Kaakheem in - je kon bij café Steenhuizen er ook in via dat stenen trapje - want dan kon je verder varen. Dan gingen we het binnendiep door, onder de molenbrug door en dan kwamen we bij Steenhuizen uit en daar kwamen ook weer mensen of bagage op. Op de snik zat een roefke, en daar zaten we in. 15 cent kostte het. Nou, het was een dag, de dag van je leven.

Als we dan met de snik naar de stad mochten, dat was zo'n feest hè! En dan zaten we in zo'n roefke. Als we in de stad aankwamen haalden oom en tante ons van de kade af. Morgens om vijf uur moesten we weg. En bij de Nieuwe Brug (waar Buist nu woont) aan de andere kant van het water bij die bosjes, was een café. Moes zat er in en men ging daar aan te koffiedrinken. Voor de snik was een snikjong met een paard, er zat geen motor in. Dat paard moest rusten en zij gingen koffiedrinken wij bleven wachten in het roefke. In Groningen was het eindpunt voor 'De Slingerij' en daar bleef de snik liggen tot middags twee uur, dan moesten we weer weg. Vrouw Koekkoek had terugweg altijd 'bukns' bij haar en ze had snoepjes gehaald op de markt. Toen moest er een keer een motor in de snik, maar daar was geen plaats voor en toen het roefke omgedoopt tot motorhok. We wilden wel graag met de snik mee, dus moesten we plaats nemen in het ruim boven op de zakken zaad. En mevrouw Koekkoek die maakte ons zo bang: 'Ik ga niet meer meel!', zei ze, 'want als dit ding barst, zijn we er allemaal geweest!' Ze vertrouwde die motor niet. Maar och, die reis met de snik naar Groningen, die was zo mooi!

Waar woonde mevrouw Koekkoek? Die woonde in de Bloemstraat. Eerst krijg je Blauwwiel (die was melkrijder en had ook koeien) en verderop woonde Koekkoek. Ik geloof dat Wegter er nog woont. Wegter is getrouwd met een Koekkoek. Dat is een kleindochter van vrouw Koekkoek en daarnaast woonde Duisterwinkel. Dan kreeg je volkstuintjes waar een steenpaadje door liep en kwam je bij een bruggetje met één leuninkje er bij langs en vervolgens kwam je op 'Poepenburg'. Het enige huis van 'Poepenburg' dat er nog staat, is die van Bolhuis. Dat is helemaal opgeknapt. Er stond toen een rij huisjes met een sloot ervoor langs, Jan Wieringa en Tjits woonden er, oude Nieuman, oude Wiert Nieuman. Die waren allemaal arbeider en als het een beetje voor de wind ging hadden ze ook koeien.

Ik heb me wel Is afgevraagd, als die mensen koeien hadden, waar gingen ze dan langs? Ik denk dat ze achter het kerkhof langs gingen. Wat nu dat mooie wandelpad is, was toen een ree waar die mensen langs konden. Anders konden ze toch niet wegkomen over dat smalle bruggetje door het bouwland. Daar grensde de tuin van de pastorie aan toe, tegen het bouwland aan. Zat er toen al een gemeenschapsruimte in de pastorie? Nee, dat was dat schuurtje. Je kunt het aan het gebouw nog zien. Aan het eind zit een puntgeveltje, of is dat puntgeveltje er nou afgekomen?

Toen u nog in het café woonde, waren het in het begin hoofdzakelijk rijtuigen die langs kwamen?

Och, dat was een leven op zichzelf, dat we daar hadden! Het waren periodes in ons leven. Toen ik een meisje was, toen waren er hondekarren. Die mensen gingen met hondekarren en hadden ze hele grote hondekorfen er op staan en een stuk of twee, drie honden er voor. Er kwamen bodekarrijders met paarden ervoor en die kwamen bij ons aan. Het was zo sterk: er waren paarden, die niet meer voorbij wilden. Het gebeurde wel eens dat een boderijder een

paard verkocht had aan een ander en als die dan bij ons langs kwam, kreeg hij hem niet verder. Die paarden waren het gewend eten te krijgen. We hadden buiten (en later binnen) paardekrudden staan, want de paarden werden uitgespannen. Gewoonlijk kregen de paarden buiten vreten en ging het helster af en gingen de mannen binnen koffiedrinken of een borreltje.

Er waren ook swienewoags want het vee werd lopend vervoerd - koeien en zo - of met een schip het diep door. Kalven, varkens en schapen werden allemaal vervoerd op lange wagens. Ze kwamen van Lutjegast tot Oldekerk; dat waren toen onze klanten. Koeien werden lopend naar de markt gebracht. Paarden ook. Alles ging lopend naar de markt. Die hondekarren vervoerden bijna altijd kippen, soms biggen. 't Is één keer gebeurd dat een hondekar omver waaide, dan was er te weinig lading en kwam er wind onder. Later mochten die honden er niet meer voor. Het was ook vreselijk. De swienewoags kwamen eerder dan de hondekarren, want die moesten naar de markt en de bodekarrijders hadden een vaste standplaats, op de Grote Markt en de Vismarkt. Die vervoerden pakjes voor de mensen uit het dorp. 's Morgens vroeg gingen ze door het dorp heen en haalden de boodschappen op. Als je bijvoorbeeld een pak ging kopen bij Meyering - een oude zaak - dan werd die met de bode thuisbezorgd. Je nam het niet mee omdat je geen auto had. Dus, eerst de hondekarren, dan de swienewoags, dan de bodekarren en dan de rijtuigen. De boeren gingen met rijtuig naar de stad, en moesten door de doorrid. In 1914 hebben we brand gehad in de kroeg - hooibroei - en is er een stuk bij aangekomen. Toen we 6 jaar getrouwd waren, zakte de oude veranda inelkaar en is er een nieuwe serre gebouwd. Tegen 12 uur 's middags kwamen de swienewoags al weer terug - ik heb het over de dinsdag - daarachter de bodekarrijders en de mensen met een rijtuig kwamen altijd wat later. Maar overdag hadden we gewoon fietsklanten en mensen met rijtuigen die op visite gingen. Kas Geringa, die woonde op Gaaikemadijk, kwam avonds altijd bij ons aan als hij op visite was geweest en dan moest z'n paard afkoelen in de doorrid en gingen ze te voet verder naar huis, anders kwam het paard zweterig in het land. Mijn zuster en ik moesten altijd op het paard passen. Dat was een ramp. Die paarden moesten vreten hebben, dus de krub er voor. We waren een jaar of 15 en hadden bij die paarden te blijven, want er moest altijd iemand bij die paarden blijven.

Maar dan moest dat paard die krub voor hebben en moest het hoofdstel af en kreeg het paard te eten. Als dat op was, moesten wij dat hoofdstel weer omdoen en er waren wel paarden waar ik bang voor was ze waren altijd niet zo mak, en dan begonnen ze met die voorpoten te klauwen en deed ik het haast in mijn broek. Maar dan ging ik op een kant staan van die krub anders kon ik niet bij het hoofdstel komen en moest ik dat toefke beet houden en het hoofd naar beneden trekken. En dan wilden die paarden dat niet. Ik heb een behoorlijke strenge opvoeding gehad. Mijn vader zei, dat helster moet aan! Voor dat die boer terugkomt, moet dat paard klaar staan. Ach helster ... dat toom moest aan. Dat was wel een probleem. We hebben het niet altijd gered. In de oorlog waren de swienewoags er niet meer, je had toen al veevrachtwagens. Toen de auto's opkwamen hadden wij niet zoveel klanten meer, want die auto's hoefden ons niet aan te doen. Er kwam wel meer fietsvolk en vrachtrijders hielden we ook, bodekarrijders die altijd bij ons aankwamen, Jager van Grijskerk en de Jong van Zuidhorn en de paperassen gingen ze bij ons allemaal uitschrijven. Je kreeg toen een tijd dat het verkeer van veel verder weg kwam, van die grote vrachtwagens en verhuiswagens. Ook de bieten werden toen met vrachtauto's vervoerd; wij hadden het dan van september tot december zeer druk. Ze kwamen allemaal aan, heenreis en terugreis. Dat werd minder toen de suikerfabriek een eigen kantine kreeg. Tegenwoordig krijgen ze geen vijf bietenauto's meer in het jaar, denk ik.

Langzamerhand kregen we de toeristenstroom en hadden we altijd buitenlanders. Zo gauw als hij (haar man) een auto zag met buitenlanders en een vreemd nummerbord, was meneer in de keuken en zei ie snel: 'Betsy, buitenlanders hoor.' Ze kwamen van Duitsland, Zweden, Noorwegen.

Was dat na de Tweede Wereldoorlog?

Ja, want toen kwam het internationaal toerisme opzetten. Vroeger gingen mensen niet naar het buitenland. Het kwam allemaal op gang na de oorlog. In de jaren 1946-1950 zaten we in de

vakantietijd altijd met buitenlanders. Daar moest je je maar mee redden. Ik had wat Duits en wat Frans geleerd, en ik heb een Engelse cursus gevolgd om me te redden met het spul. We hebben ons er altijd door geklooid. Op het laatst ging het niet meer. We hadden drie dochters en die waren op een bepaald moment getrouwd, en ik zei, we houden het niet meer vol, geen dag en nacht. We kregen al logees 's nachts. Chauffeurs die in de stad geen plaats meer konden krijgen wilden graag hier slapen, en wij hadden slaapkamers over. De meisjes waren er uit en van het één kwam het ander. Dat is het begin van het hotelwezen geworden aan de Friesestraatweg. De Duitsers vonden onze bedden te smal. Op den duur kregen we waterleiding. We hadden dat nooit. We konden geen waterleiding krijgen, want er liep niets langs. Toen heeft Job Knoop het zelf betaald, maar dat was een hele durabele beweging. Uiteindelijk hebben we water gekregen vanaf de hoofdleiding die bij Job Knoop lag. We moesten wel wat, Knoop omdat hij een bedrijf had en wij met het café. We hadden toilets met waterspoeling waar emmers water bij stonden, dat is niet te doen in een café. Dat kleine eindje wat we toen gekregen hebben kostte in die tijd al f11600,--! We hadden wel een grote regenbak, maar die was ook altijd leeg. We moesten zoveel water gebruiken. Toen zeiden we, het kan zo niet langer, het houdt eenmaal op. 's Avonds tot 24.00 uur aan toe en 's morgens om 5.00 uur er weer uit! M'n man had het druk met de paardenhandel en ik was altijd in het café. Ik had wel hulp, dat niet, maar je moet het ook kunnen volhouden.

Wanneer is de eerste auto gekomen op de Friesestraatweg?

Toen ik 14 á 15 jaar was, reden de eerste T-Fordjes er al. De eerstebus die op Aduard reed, dat was in 1918/'19. Toen de eerste bus erlangs kwam, hebben we vrij gekregen van de meester om te kijken. Er reden toen al lang auto's, want Van der Leest had al een busje uitde oorlog 14-18. Een legerbusje waar hij geregeld mee naar stad ging. Je moest dat voortijds bestellen. Er konden geloof ik acht mensen in zitten. Als het busje vol was, ging je met Van der Leest naar destad, meestal op een dinsdag.

Was de Friesestraatweg toen al verhard?

Oh, die is direct verhard! Hij ligt er nu ongeveer 150 jaar. Toen is dat café ook gebouwd. We hadden daar in dat café naast de voordeur nog een brievenbus en dat was een gleufke in de muur en aan de binnenkant een houten bakje met een klepje. De diligence ging van destad naar Leeuwarden over de straatweg en dan konden de mensen van Aduard hun post daar heenbrengen.

Hoe zat het met de fietsen in het dorp?

De eerste drie vrouwen die in het dorp een fiets hadden waren mijn moeder, Anna Borema's moeder en de dochter van de koperslager Wouda. Ze waren vriendinnen. Waar Brandsma nu woont, woonde vroeger een lapkekoopman Van den Berg, in een dubbel huis. Ze waren de enige katholieken in het dorp. M'n moeder zij altijd, je moet alle mensen wat gunnen in het dorp, dus we moesten ook naar Van de Berg. Dat was een apart huishouden, ze waren Rooms en daar keek je als kinderen altijd wat anders tegenaan. Maar als je er bijvoorbeeld heen moest en je moest een rolletje stikgeern (?): eerst komt zij in de winkel - alles was toen in doosjes, stapels doosjes - dan kwam hij, heel astmatisch 'ughrrrrr', dan kwam de oudste meid, Marie, d'r achteraan en dan kwam Toos, en had je al vier in de winkel staan. 'Kinst nait vienden, Moe!' Uiteindelijk kwamen alle doosjes leeg en was het er niet en moest je van nood weer naar Oosterhoff. En die oude Van den Bergh, dat vertelde moeder wel 's, dat was de vader, koopman Van den Berg, die lustte graag een borreltje en dan kocht hij één hele en een halfje en verder halfjes, en ondertussen werd hij dronken. Maar hij reisde altijd met pak op fiets om manufacturen te verkopen. De vrouw deed dan de winkel. Dit deed Oosterhoff ook. Ze gingen niet door het dorp, maar bij de boeren langs. Die oude Van den Berg is een keertje met de fiets en een pak met goed in het Aduarderdiep gereden, hij was dronken, hij was bij Steentil geweest, bij Vonk. Hij heeft toen altijd de naam gehouden van 'krompen bever'. Vroeger als mensen dikke wollen hemden maakten, beverse hemden noemden ze dat, werden die hemden

voordat ze genaaid werden, even in het water gezet. Dan konden ze krimpen, want anders gebeurde dat in de was. En hij had met z'n hele pak met goed in het diep gezeten en toen zeiden ze altijd, als je krompen bever hebben wil, moet je bij koopman Van den Berg zijn, want dat is al gekrompen. Zo kreeg je een bijnaam in het dorp.

Wie had géén bijnaam in het dorp! Ja, waarom?! Steenhuizen noemden ze bijvoorbeeld 'lord', 'lord wanhoop'. Ik weet het niet waarom. Die oude Steenhuis had eerst een café en een bakkerij en koeien. Elk en één had koeien. Dat kun je wel nagaan, m'n opa kon geen koe melken, maar hij had koeien, dat hoorde zo. Job Knoop z'n moeder was melkster bij opa, Jannoa, die ging altijd na opa en grootmoe te melken. Opa had een stuk of drie, vier koeien op stal staan. Ik ga nog wel 's bij de Rabobank staan en als ik daar ben dan kijk ik altijd nog even en denk ik, dat was opa en grootmoe's tuin en daar stonden de koestallen. Maar om 't ander huis was een mestbult. En ophaaldienst was er niet. Die het netjes had, die had een mestbak met een deksel erop. W.C. en alles moest erin, en dat kwam later weer over de tuin. Zo hoorde dat. Die mestbulten lagen achter het huis en als het dan afgeleverd moest worden, werd het met een kruiwagen naar de straat gereden < dhr. Hansen > Vroeger kwam het pulpschip - de koemelkers moesten allemaal pulp hebben - altijd in het binnendiep te liggen, waar de Oosta's hun snik ook lag. Daar woonde turfschipper Velting ook en het turfschip kwam ook altijd in het binnendiep te liggen en die ging naar het veen om turf te halen, en als het schip leeg was kwam het in het binnendiep te liggen, want hij woonde in het huis waar Helmus woonde. Hij is met een Eleveld getrouwd, Harke Helmus. Maar die pulpschepen lagen er ook en dan werd al het pulp per kruiwagen door het hele dorp gereden.

Als kinderen kon je zo prachtig schaatsen op het binnendiep, het was altijd beschut. We hadden er ook schaatswedstrijden van school. En 'Aaltje Rozema's' gracht. En er was altijd een oud mens, die chocolademelk verkocht. Was het geen Aaltje? < dhr. Hansen >. Nee! Aaltje liep met een kinderwagen met boodschappen door 't dorp. Oude Aaltje Schipper. Dat was een vrijgezelle oude meid en die woonde ook op 't Hof, halverwege en die liep met boodschappen in een kinderwagen, zonder kap bij de boeren langs. Ze had haar vaste klanten. Ze liep heel Hogemeeden door, de Gaaikemadijk langs etc. Ze had koffie en thee en wat verpakte artikelen in zo'n karretje, daar leefde ze van. Hoeveel kruidenierswinkeltjes er in Aduard wel niet waren, dat weet je half niet. En bakkers. Steenhuizen was er, Van der Hoek (nu de kippeboer), later op die plek Pol, De Boer en Friso. De bakkerij van Boonstra was een Vegter. Welke winkels waren er, mijn god, welke winkels! Vrouw Bosman, in het midden van het dorp, had een kruidenierswinkel en een café er bij, dan kreeg je de bakkerswinkel van Spanjer en dan bakker Vegter en dan was er niets meer. Aaltje Rozema's huis was het laatste huis aan de oostkant en aan de westkant was Abbrings huis de laatste. In het huis van Oosterhoff woonde toen een Drenth en die had ook koeien.< nu volgt een beschrijving van het dorp >

Heb je wel ^{is} van vrouw Snakenborg gehoord? Dat was een vrouw die hier omzwierf. Ze sliep in boerenschuren en liep met een hele bos rokken aan. Ze stond soms om zeven uur ^{is} morgens al bij ons voor 't raam te janken om een beetje theewater, maar ze wou nooit in huis. Bij Maarten Kuipers ging ze altijd in het hooi. In m'n moeder haar tijd woonde ze in het huis van smederij Doornbos. Haar man was ook smit, maar zij heeft alles verzopen.

De Baron Lewe van Aduardsingel, dat was de ree van Buursema. Er was toen maar één ingang naar de Snorrelaan? Ja, toen Aduard zich uitbreidde konden de mensen rechtuit, via Vos bij huis komen. Bij Poepenburg, daar hield de wereld op. Dan kreeg je de kerkhofsgracht. Daar moesten de mensen langs als ze naar de weg moesten met hun koeien. Het kerkhof had toen ook maar één ingang? Ja, aan de Kloosterstraat. Het nieuwe kerkhof was er niet. Er was maar één kerkhof, daar waar nu die heg loopt, dat was de scheiding. Daarachter was het allemaal groenland. Ik stel me voor, dat toen het nieuwe kerkhof gekomen is, die gracht is doorgetrokken. Want die liep daar nog niet. Welke gracht? Kerkhofsgracht. Kijk, achter de pastorie is de kerkhofsgracht, die ging met een bocht en dan hield het op, dan kreeg je groenland. Die ene tak is gegraven? Ja, dat moet wel volgens mij. Ik heb nooit geweten dat daar vroeger een gracht was. Er is misschien wel een sloot geweest, maar die hebben ze bij de uitbreiding aan laten sluiten op de kerkhofsgracht. Het hoorde zeker zo dat er een gracht

om een kerkhof lag. Ik weet niet of dat een traditie was. Maar het was een brede gracht, hoor! In de tijd van Seinen is dat pad aangelegd, vlak na de oorlog. Zij heeft de naam Rietboord bedacht (Hansen). Ja, dat komt, achter Hamming zijn huis - dat zijn vijvers - en ik stel me voor dat dat vroeger een oude kloostergracht was? Wij noemden dat altijd Raiteboord. We schaatsten er ook wel. Het was een hele brede sloot. Wat nu die vijvers zijn. Bij Hamming achter het huis is het ook zo laag. Net als Aaltje Rozema's gracht, dat zijn van die oude kloostergrachten. Maar nu nog even over de Gereformeerde pastorie. Die stond daar achter de kerk, daar woonde vroeger dominee Broekhuizen. Die dominee zat met twee of drie vrijgezelle dochters in huis, maar die deden een heleboel goede dingen en zodoende hebben ze ook veel in de Ger. kerk gekregen. Zodoende liep onze kerk in aantal achteruit en gingen de gereformeerden er in aantal op vooruit. Je moet niet vergeten, het was in een hele slechte tijd. Die dames zaten dan te breien voor de arme mensen en men gaf ze brood. Er was ook een meester Rinkema. Ze zeiden dat hij voor de verkiezingen met dubbeltjes op zak liep en gaf hij de mensen een dubbeltje en moesten ze op hun partij stemmen. Zo ging dat. Maar als je het Bos inging, dat is nu de Schoolstraat geworden. Daar stonden een rij arbeidershuisjes op een dijkje, een beetje hoog. Er woonde toen een Kersaan en een Bonne Velting, Jantje Poppelapper. Toen liep dat door. De Kloosterstraat was er niet. Er stond een huisje, daar heeft De Groot nog gewoond en z'n moeder ook en Jan Wierenga en Tjits woonden in een boerderijtje, waar nu de Vijverweg loopt. Vroeger woonden er Wiebe de Groot zijn ouders. Wiebe is er geboren. Jan Wierenga en Tjits hadden arbeiders - flinke arbeiders - en dan kregen ze een paar koeien die ze bij de boer in 't land mochten hebben en huurden ze bermen en hadden ze hooi en werden ze langzamerhand een beetje boer. En dat was die oude Nieuman en Jan Wierenga en Tjits en meer van dat soort mensen. Op het uiteinde stond een armhuis en recht vooruit stonden ook een paar, daar woonde Helmus in en dan liep het dood. Het huis van Tjits was het laatste en dan kreeg je een hek en land. Al die boertjes moesten een stuk land hebben. Als je een paar koeien had, mocht je die wel bij een boer in het land hebben. En verder de bermen. De gemeente had altijd een avond waarop de bermen in de gemeente verhuurd werden.

Ja, kijk, die Lootje de Groot, dat was ook een verhaal op zich. Lodewijk de Groot was een broer van Jan de Groot en Piet de Groot en Kornelis de Groot, de turfschipper. Lodewijk de Groot heeft gewoond in het huis waar nu Jaap Voogd woont. Lootje is rijk geworden. Toch waren ze maar gewoon arbeidersmensen. Hoe is Lootje rijk geworden? Op de boerderij van Martinus Kuiper woonde vroeger een meneer Oortwien en dat was een vrijgezelle vent, een hele rijke vent. Hij had een arbeider en dat was Jaap Busscher en zijn vrouw en die hadden geen kinderen. Toen kreeg die arbeider zijn vrouw twee kinderen en toen zeiden ze, dat zijn kinderen van meneer Oortwien. Want die mensen kregen geen kinderen en toen kregen ze ineens twee kinderen. Achteraf bleek dat dat inderdaad zo was. De kinderen waren van meneer Oortwien. Toen meneer Oortwien dood was, gingen z'n bezittingen naar die twee kinderen. Lodewijk de Groot was schapeknechtje bij meneer Oortwien en kreeg verkering met die dochter van Busscher. Bij de dood van meneer Oortwien kregen de twee kinderen dus alles: de boerderij, veel land en heel veel mooie antiek. Die Busscher heeft het boerderijtje laten bouwen, waar nu Terpstra woont. Daar lag heel veel land van meneer Oortwien. Lodewijk was indertijd al getrouwd en is toen op die boerderij gekomen (waar Tjeerd Kuiper gewoond heeft). Toen was hij de man met geld. Hij heeft daar trouwens maar kort gewoond. Hij was een hele beste kerel, een hele flinke kerel, maar geen spier verstand van geld. Hij kreeg zoveel geld dat ie er geen raad mee wist. Hij heeft daar maar even geboerd. Iedereen die geen werk had, kon bij Lootje aan 't werk. Hij liet die mensen hele terpen afgraven want hij wou het dorp onderhouden. Maar, intussen kwamen er nogal wat kinderen: negen dochters en een zoon! Maar dat was daar aan toe. Toen is hij rentenier geworden, want hij had geld. Het huis waar Aaltje Rozema gewoond heeft, heeft Lootje gekocht. Hij heeft de boerderij verkocht aan Tjeerd Kuiper. Hij is in Aaltje's huis gaan wonen. Lootje was een man van een borreltje, een hele aardige kerel, hij zat een beetje bij Meier te buizen en het waren allemaal pótjes, maar geen armoede. Hij verkocht alles met winst. Het huis heeft hij aan Aaltje verkocht (Heimberg had er voor hem gewoond) toen is hij naar Noordhorn gegaan en heeft op het gouden hoekje een huis gekocht. Dat huis heeft hij ook weer verkocht en toen werd hij helder en moest hij aan 't werk. Op dat moment kocht hij het huis van Jaap Voogd. Omdat wij in het café woonden, gingen we

met die kinderen naar school. En bij Lootje, dat was altijd opgescheept, het was altijd feest. Als we naar school gingen, moesten we daar altijd aan, want er waren altijd wel kinderen die naar school gingen. En Lootje, die knipte zijn kinderen allemaal kaal. Alle dochters kaal. M'n moeder vond dat ook wel wat - er waren veel meer kinderen kaal in die tijd - en we gingen dan allemaal naar Lootje in de schuur en die knipte ons dan kaal met een machientje.

Als ik dat keukentje van hun nog zie ze hadden een lange tafel achter en als er wat lekkers op tafel kwam, dan schoven wij ook aan. Dan kregen we brood met stroop en dan hadden ze grote puddings op de tafel. Lootje was in 't achtereind, waar hij voor de kinderen zorgde, en zij in de voorkamer met een pótje. Wat voor mooi spul die mensen wel niet in huis hadden, van die meneer Oortwien! Kasten vol zilver, wat het allemaal was weet ik niet, prachtig zilvergoed. Hoe armer hij werd, hoe meer hij verkocht. Hij had er altijd schuimerslopen, die altijd wat kochten. Op het laatst was alles weg. Toen is zijn vrouw heel jong overleden. Ik geloof dat ze maar 46 jaar is geworden. Lootje had toen al grote dochters, maar hij was geen rijke meneer meer. Hij heeft de hele zaak verkocht aan Westerhof. Henk Westerhof was laatst nog over uit Canada. Het is familie van Van der Veen, Hielke. Daarna heeft Lootje het huis van Otto Blomsma gehuurd. Toen was Lootje nog rentenierend meneer. Zijn dochters deden de huis houding. Lootje zat bij Meier, en het was op het laatst zover dat hij zonder geld zat. Toen ging hij aan het werk en werd arbeider. Hij was toch altijd vrolijk en lustte zijn borreltje op tijd. Hij heeft het halve huis nog gehad en heeft toen z'n intrek genomen in een arbeidershuisje in 't bos. Daarna is hij bij z'n kinderen ingekomen en op 92_jarige leeftijd overleden. Hele flinke kerel, heeft veel goeds gedaan. Hij kon amper lezen en schrijven en hij leende maar geld uit. Ach, zei Lootje, ze hoeven geen handtekening te zetten, een kruisje is voldoende. Maar het is wel bij een kruisje gebleven, hij heeft nooit weer wat van zijn geld gezien. Woont er nog familie van hem in het dorp? Een dochter van Jan de Groot, was de moeder van bakker Boonstra. Hij is niet alleen arm geworden, doordat hij niet met geld om kon gaan, maar mede omdat hij in de oorlog 14-18 Russische waardepapieren had gekocht. Na de oorlog waren die geen cent meer waard.